

پایان نامه انتشار محور: حلقه گمشده در پژوهش‌های دانشگاهی ایران

قاسم موحدیان^۱، گیتی شاه‌محمدی^۲

بیان دیدگاه

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۲/۲۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۳/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۳/۱۵

ارجاع: موحدیان قاسم، شاه‌محمدی گیتی. پایان نامه انتشار محور: حلقه گمشده در پژوهش‌های دانشگاهی ایران. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۴۰۰؛ ۱۸ (۲): ۹۴-۹۲

مقدمه

امروزه پایان‌نامه در دانشگاه‌های مختلف دنیا با ساختارها و قالب‌های مختلفی نگارش می‌شود. به نظر می‌رسد ساختار و محتوای رساله‌ها تحت تأثیر دیدگاه‌هایی همچون چرخش پست‌مدرنیستی، بسیار متفاوت از سالیان قبل شده است (۱). همچنین، عواملی مانند گسترش رشته‌های مختلف و پیدایش دوره‌های متنوع مقطع دکتری، توجه به مهارت و توانمندی دانشجویان در تدوین رساله و مد نظر قرار گرفتن اهداف مختلف در تدوین رساله‌ها موجب شده است که قالب‌ها و سبک‌های نوشتاری متنوعی در نگارش رساله مطرح و به دانشجویان امکانات متفاوتی برای انتخاب ساختار و قالب انجام کار پژوهشی و تدوین ارایه شود. در این نوشتار، الگو و ساختاری از نگارش پایان‌نامه معرفی گردید که در محافل علمی ایران کمتر شناخته شده است.

متون و پژوهش‌های متعددی درباره ساختار و سازماندهی محتوایی پایان‌نامه نگارش شده است. در بررسی متون، آیین‌نامه و پایگاه پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های معتبر جهان، انواعی از پایان‌نامه با توجه به شکل، ساختار و هدف از نگارش شناسایی شده که در جدول ۱ ارایه شده است.

تأکید اصلی مطالعه حاضر بر پایان‌نامه انتشارمحور است که نگارش آن در محافل علمی کشور چندان شناخته شده نیست. این نوع پایان‌نامه از مجموعه‌ای از مستندات علمی به شکل مقالات منتشر شده، پذیرفته شده و در حال انتشار، فصلی از کتاب داوری شده، مقالات انتشار یافته در کنفرانس‌های معتبر و مورد

قبول دانشگاه محل تحصیل یا سایر برون‌دادهای پژوهشی رایج در راستای موضوع پژوهش تشکیل شده است (۵).

تعداد برون‌دادهای علمی این نوع پایان‌نامه با توجه به سیاست‌های مختلف دانشگاه‌ها و همچنین، رشته و زمینه پژوهشی توسط دانشگاه‌ها تعیین می‌شود، اما تعداد مقالات به طور عمده بین سه تا شش مقاله می‌باشد. نکته‌ای که در نگارش این نوع از پایان‌نامه‌ها اهمیت دارد، این است مقالات هسته که شالوده این نوع پایان‌نامه را در طرح و حل مسأله پژوهشی شکل می‌دهند، باید با هم و همچنین، با موضوع تحقیق مرتبط باشند و این ارتباط در فصل مقدمه و نتیجه‌گیری به روشنی تبیین گردد (۶).

مقاله حاصل تحقیق مستقل بدون حمایت مالی و سازمانی است.

- ۱- دکتری تخصصی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
- ۲- کارشناس ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران

نویسنده طرف مکاتبه: قاسم موحدیان؛ دکتری تخصصی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

Email: gh.movahedian@gmail.com

جدول ۱: معرفی الگو و ساختار نگارشی انواع پایان‌نامه

انواع پایان‌نامه	تعریف	ساختار
الگوی سنتی و ساده (IMRaD)	پایان‌نامه‌ها در الگوی ساده به یک موضوع مشخص محدود می‌شوند و نتایج پژوهش خاصی را گزارش می‌کنند.	مقدمه، ادبیات پژوهش، روش پژوهش، یافته‌ها، بحث و نتیجه‌گیری
الگوی سنتی و ترکیبی	این پایان‌نامه هرچند یک موضوع کلی دارد و متن واحدی را شامل می‌شود، اما در واقع از چندین پژوهش تشکیل شده است که هر یک از این پژوهش‌ها ممکن است مربوط به جنبه‌هایی از موضوع کلی باشد و یافته‌های خاص هر یک گزارش می‌شود (۲، ۳).	مقدمه، ادبیات پژوهش (الف). بخش اول IMRaD، ب. بخش دوم IMRaD، بخش... IMRaD، بحث و نتیجه‌گیری (کلی)
الگوی موضوع محور	این پایان‌نامه شامل فصل‌هایی است که هر فصل به جنبه فرعی از موضوع کلی پایان‌نامه می‌پردازد (۴).	مقدمه، فصل دوم: موضوع ۱، فصل سوم: موضوع ۲،...، بحث و نتیجه‌گیری
پایان‌نامه انتشار محور	ساختار این نوع پایان‌نامه بر اساس برون‌دادهای حاصل از پژوهش دانشجو حول موضوع پایان‌نامه تشکیل شده است.	مقدمه و کلیات پژوهش (برون‌داد ۱، برون‌داد ۲، برون‌داد ۳، برون‌داد ۴، ... و نتیجه‌گیری)

IMRaD: Introduction, Methods, Results, and Discussion

دسترسی به متن کامل پایان‌نامه امکان‌پذیر است و پایان‌نامه‌های انتشارمحور نیز از این قاعده مستثنی نیستند، این موضوع تعارضاتی را با ناشران مجلات ایجاد می‌کند؛ چرا که بخش‌های عمده پایان‌نامه پیش‌تر به شکل مقاله منتشر شده و تحت مالکیت معنوی مجلات درآمده است و ناشران گاهی نگاه اقتصادی به مسأله انتشار دارند و تنها در قبال پرداخت حق اشتراک و خرید، اجازه دسترسی به متن کامل مقالات را می‌دهند. بنابراین، برخی دانشگاه‌ها قبول پایان‌نامه انتشارمحور را وابسته به رفع مشکلات مربوط به مالکیت معنوی و دریافت مجوز و موافقت مجلاتی می‌دانند که ابتدا مقاله در آن‌جا منتشر شده است.

نتیجه‌گیری

در بین قالب‌های موجود نگارش پایان‌نامه، رویکرد انتشارمحور در راستای شعار «Publish or Perish» و رسالت و اهداف دانشگاه‌ها در این زمینه است و می‌تواند کمک شایانی به افزایش برون‌داده‌های علمی دانشگاه‌ها کند، اما بررسی آیین‌نامه‌ها و قالب پایان‌نامه‌های منتشر شده نشان می‌دهد که این نوع رویکرد در محافل دانشگاهی ایران چندان رایج نیست.

به نظر می‌رسد رویکرد استانداردسازی و یکسان‌سازی قالب نگارش، بر دانشگاه‌های ایران سایه افکنده است و اغلب دانشکده‌ها یک قالب مشخص را برای گروه‌های علمی تجویز می‌کنند که حتی برای رشته‌های مختلف یکسان است. تفاوت‌های موضوعی به ویژه تفاوت در رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی با علوم فنی و پزشکی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. توجه به رویکردهای مختلف نگارش پایان‌نامه، می‌تواند نتایج مثبتی را برای دانشگاه‌ها داشته باشد و برای پژوهشگران نیز مفید خواهد بود.

پیشنهاد می‌شود تدوین پایان‌نامه انتشارمحور در مقطع دکتری، در دستور کار دانشگاه‌های کشور قرار گیرد و آزادی عمل بیشتری برای استادان و دانشجویان در راستای ارتقای کیفیت تحقیقات دانشگاهی و افزایش برون‌دادهای علمی در نظر گرفته شود. همچنین، در آیین‌نامه‌های تدوین پایان‌نامه، به منظور تنوع‌بخشی و افزایش آزادی عمل دانشجو و استادان برای انتخاب نوع مدل پایان‌نامه بازنگری شود.

تضاد منافع

در انجام پژوهش حاضر، نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشته‌اند.

الگوی انتشارمحور در دانشگاه‌های مختلف جهان با عناوین گوناگون مانند پایان‌نامه Article-style، Publication Thesis/Dissertation by، Scandinavian Model، Integrated Thesis/Stapler Thesis، The «Sandwich» Model، Article-compilation Format و PhD by Publication or PhD by Portfolio خوانده می‌شود. هرچند همه این نام‌ها اشاره به یک نوع پایان‌نامه دارد و تمرکز اصلی نیز بر فاصله گرفتن از مدل‌های سنتی نگارش پایان‌نامه، ساختار شکنی در سنت پژوهشی و تأکید بر انتشار است، اما تفاوت‌های اندکی نیز دارند. این تفاوت‌ها بیشتر ناشی از سنت‌های متفاوت پژوهشی، تفاوت به دلیل تنوع و ماهیت رشته‌های دانشگاهی و همچنین، شیوه‌نامه‌های تدوین شده توسط دانشگاه‌ها و اعمال سلیقه گروه‌های علمی و استادان است. به عنوان مثال، Sandwich Model که الگوی رایج این نوع نگارش پایان‌نامه می‌باشد، با Scandinavian Model که بیشتر در کشورهای اسکانندیناوی مرسوم است، از لحاظ ساختاری تفاوت اندکی دارد (۸، ۷).

لازم به ذکر است که نگارش پایان‌نامه انتشارمحور مزایا و چالش‌هایی دارد که در ادامه به آن اشاره شده است: برخی مزایا شامل نگارش پایان‌نامه انتشارمحور در راستای سیاست دسترسی آزاد است؛ چرا که بخش‌های مختلف پایان‌نامه حتی قبل از تدوین نهایی و دفاع از پایان‌نامه، به صورت برون‌دادهای علمی منتشر می‌شود و امکان دسترسی‌پذیری به محتوای آن، بیشتر از پایان‌نامه‌هایی است که فقط نسخه منتشر نشده آن در دانشگاه‌ها آرشیو شده است.

با توجه به این که محتوای این نوع پایان‌نامه‌ها به صورت تولیدات علمی منتشر می‌شود، دآوری چندباره، مزیت دیگر آن‌ها است؛ چرا که مطالب پایان‌نامه علاوه بر نظارت و بررسی استادان مستقیم دانشجو، در فرایند ارزیابی و دآوری مجلات علمی نیز قرار گرفته است و این فرایند منجر به ارتقای کیفی پایان‌نامه‌ها می‌شود اطلاعات و داده‌های به دست آمده در این مدل از پایان‌نامه، قابلیت اطمینان بالاتری نسبت به مدل رایج نگارش پایان‌نامه دارند و حتی می‌تواند در کاهش برخی معضلات علمی محافل دانشگاهی همچون سرقت علمی و انجام مطالعات تکراری به علت انتشار برون‌دادهای پایان‌نامه تأثیرگذار باشد.

چالش مهم این نوع پایان‌نامه در بررسی آیین‌نامه‌های دانشگاه‌های مختلف، نگرانی از عدم رعایت انسجام موضوعی و سیر موضوعی پژوهش است؛ البته این موضوع با ایجاد ارتباط مناسب در بخش مقدمه و نتیجه‌گیری، در این نوع از پایان‌نامه قابل پیشگیری می‌باشد. همچنین، با توجه به این که در بیشتر دانشگاه‌ها،

References

- Hodge B. Monstrous knowledge: Doing PhDs in the new humanities. In: Lee A, Green B, Editors. Postgraduate studies: Postgraduate pedagogy. Ultimo, Australia: University of Technology Sydney; 1998.
- Thompson P. Exploring the contexts of writing: Interviews with PhD supervisors. In: Thompson P, Editor. Issues in EAP writing research and instruction. Reading, UK: University of Reading; 1999.
- Paltridge B, Starfield S. Thesis and dissertation writing in a second language: A handbook for supervisors. Abingdon, UK: Taylor & Francis; 2007.
- Dudley-Evans T. The dissertation: A case of neglect. In: Thompson P, Editor. Issues in EAP Writing Research and Instruction. Reading, UK: University of Reading; 1999.
- Mason S, Merga MK, Morris JE. Choosing the thesis by publication approach: Motivations and influencers for doctoral candidates. Aust Educ Res 2020; 47: 857-71.
- Guerin C. Connecting the dots: Writing a doctoral thesis by publication. In: Guerin C, Badenhorst C, Editors. Research literacies and writing pedagogies for masters and doctoral writers. Leiden, Netherlands: Brill; 2016. p. 31-50.
- Anderson T, Okuda T. Writing a manuscript-style dissertation in TESOL/applied linguistics. BC TEAL Journal 2019; 4(1): 33-52.
- Gustavii B. How to prepare a scientific doctoral dissertation based on research articles. Cambridge, UK: Cambridge University Press; 2012.

Thesis/Dissertation by Publication: The Missing Link in Iran Universities Research

Ghasem Movahedian¹, Giti Shahmohammadi²

Commentary

Abstract

Thesis/dissertation is one of important resources in research. According to research field, thesis is written in different types. This study focuses on type of thesis format that called thesis by publication. Thesis by publication is type of thesis format that includes several academic works such as articles, book chapters, and conference proceedings. This type of thesis is common style in medical research. Among the studied thesis styles, thesis by publication approach can help to increase the scientific output of higher education institutions. However, this approach is not common in Iranian higher education institutions. In view of this, it is suggested that the thesis guidelines be revised, and that this style be considered in university guidelines, particularly at the PhD degree.

Received: 13 May, 2021

Accepted: 03 June 2021

Published: 05 June 2021

Citation: Movahedian G, Shahmohammadi G. **Thesis/Dissertation by Publication: The Missing Link in Iran Universities Research.** Health Inf Manage 2021; 18(2): 92-4.

Article resulted from an independent research without financial support.

1- PhD, Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, School of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

2- MSc, Medical Library and Information Science, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

Address for correspondence: Ghasem Movahedian; PhD, Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, School of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran; Email: gh.movahedian@gmail.com